

MỘT SỐ NỘI DUNG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC CẦN NGHIÊN CỨU KHI ÁP DỤNG ĐÀO TẠO QUA MẠNG TRONG LĨNH VỰC DẠY NGHỀ

• **ThS. PHẠM VŨ QUỐC BÌNH**
Tổng cục Dạy nghề

I. Đặt vấn đề

Đối với Việt Nam, đào tạo qua mạng là một vấn đề mới. Chủ trương phát triển đào tạo từ xa, xây dựng xã hội học tập, ứng dụng công nghệ thông tin vào quá trình giáo dục và đào tạo đã được nêu ra trong nhiều chủ trương, chính sách và văn bản quy phạm pháp luật. Tuy nhiên, đào tạo qua mạng chưa thực sự phát triển do một số nguyên nhân khách quan và chủ quan, trong đó có vấn đề trình độ đội ngũ giáo viên, trình độ đội ngũ phát triển đa phương tiện, cơ sở hạ tầng về thông tin và kinh phí.

Có rất nhiều nội dung cần làm rõ và nghiên cứu liên quan tới đào tạo nghề qua mạng. Bài viết này đề cập đến một số khái niệm về đào tạo nghề qua mạng và những nội dung cơ bản nhất cần làm rõ khi tiến hành nghiên cứu về đào tạo nghề qua mạng.

II. Khái niệm đào tạo nghề qua mạng

Đào tạo nghề qua mạng được định nghĩa là một quá trình đào tạo nghề có sử dụng phương tiện internet, do đó, nó mang các đặc điểm của quá trình đào tạo nghề và quá trình đào tạo qua mạng.

Cũng giống các khái niệm khác như: thương mại điện tử (e-commerce), chính phủ điện tử (e-government), thư viện điện tử (e-library), đào tạo nghề qua mạng (sau đây tạm gọi là e-learning và được hiểu là e-learning áp dụng trong lĩnh vực dạy nghề) là khái niệm gắn với mạng internet/intranet. Khi nói đến e-learning, mọi người đều quan niệm đó là một khái niệm gắn liền với việc truy cập và sử dụng của nhiều người cùng một lúc qua hệ thống mạng toàn cầu. Theo cách đề cập này, có thể đưa ra một số định nghĩa cụ thể về e-learning như sau:

+ E-learning là quá trình đào tạo nghề có sử

dụng công nghệ Web Based hoặc khả năng của internet để phục vụ mục đích học tập.

+ E-learning là quá trình dạy và học nghề dựa hoàn toàn hoặc một phần vào internet/Intranet.

+ E-learning là quá trình học nghề qua mạng, sử dụng các chức năng không hạn chế của internet, tạo môi trường học tập ở bất kì lúc nào, bất kì địa điểm nào và tạo sự "tự do" cho mọi người học theo trình độ của mình.

Như vậy, có thể khái quát hoá khái niệm về e-learning như sau:

E-learning là quá trình dạy và học nghề được phát triển và tiến hành dựa trên công nghệ internet/intranet, là sự sử dụng các công cụ tích hợp trong môi trường internet/intranet để tạo ra, phân phối, hỗ trợ việc dạy và học ở bất kì lúc nào, tại bất kì địa điểm nào.

III. Đặc điểm cơ bản của e-learning

- E-learning một hình thức của đào tạo từ xa, nó mang các đặc điểm của giáo dục từ xa.

- E-learning có nhiều cách thức triển khai. Nó có thể có các hình thức như: tự học qua mạng, học qua mạng có phối hợp giao tiếp, học qua mạng với thời gian thực.

- Vai trò của giáo viên, học sinh và cơ sở đào tạo nghề có sự thay đổi trong e-learning. Người giáo viên sẽ đóng vai trò phát triển nội dung đào tạo, hướng dẫn, tư vấn và định hướng người học, học sinh là trung tâm của quá trình, chủ động học theo hướng dẫn của người giáo viên. Kỹ năng tự học của học sinh đóng vai trò quan trọng và cơ sở đào tạo sẽ cung cấp các cơ sở hạ tầng cần thiết, ban hành các quy chế linh hoạt phù hợp cho quá trình học, cấp văn bằng chứng chỉ, tìm kiếm các cách thức hợp lý để khuyến khích học sinh tham gia và phát triển các

nội dung theo trình tự chặt chẽ (thiết kết, thử nghiệm, triển khai) với sự phối hợp của nhiều bộ phận (giáo viên, người lập trình).

- Nội dung dạy và chương trình giảng dạy của đào tạo nghề qua mạng khác so với chương trình giảng dạy truyền thống. Chương trình đào tạo theo modul sẽ được áp dụng.

- Cách thức phát triển chương trình giảng dạy của e-learning khác so với chương trình giảng dạy truyền thống, cần phải có giai đoạn phát triển, thử nghiệm và triển khai rộng rãi. Trong quá trình phát triển luôn phải kết hợp giữa 3 đối tượng: giáo viên hay nhà sư phạm, nhà quản lí và người làm công nghệ thông tin.

- Cần áp dụng đào tạo hỗn hợp khi triển khai e-learning. Quá trình đào tạo phải diễn ra ở cả 3 nơi: trường lớp học tập trung, tự học hoặc học có hướng dẫn qua mạng và thực hành, thực tập ở nơi thực tập, sản xuất.

- E-learning chỉ phù hợp với một số nghề hoặc môn học và với một số mục tiêu giảng dạy nhất định. Việc phát triển kĩ năng hành nghề là khó do không tổ chức được việc thực tập cho học viên.

IV. Một số nội dung quản lí nhà nước cần nghiên cứu khi phát triển e-learning trong lĩnh vực dạy nghề.

1. Kế hoạch chiến lược đối với đào tạo nghề qua mạng

Xây dựng kế hoạch chiến lược là nội dung cần phải triển khai đầu tiên khi hình thành hệ thống đào tạo nghề qua mạng tại Việt Nam. Với đặc điểm của đào tạo nghề qua mạng, một số nội dung sau cần phải chú ý khi xây dựng kế hoạch chiến lược:

- Mục tiêu đặt ra đối với đào tạo nghề qua mạng: Xác định mục tiêu phát triển đào tạo nghề qua mạng là nhiệm vụ đầu tiên khi quản lí nội dung này. Căn cứ vào điều kiện kinh tế xã hội và hiện trạng của hệ thống đào tạo nghề, phải xác định được sứ mạng và mục tiêu cụ thể đối với đào tạo nghề qua mạng.

- Lập kế hoạch phát triển mạng lưới các cơ sở đào tạo nghề qua mạng và xác định mối liên

hệ giữa chúng với các bộ phận khác trong hệ thống đào tạo nghề để thực hiện được mục tiêu đào tạo nghề qua mạng. Việc quy hoạch mạng lưới các cơ sở đào tạo nghề qua mạng sẽ khác với việc quy hoạch trường trung cấp nghề, cao đẳng nghề. Vì một phần quá trình học được thực hiện qua internet nên yếu tố địa lí trong quy hoạch cơ sở đào tạo nghề qua mạng không đóng vai trò quan trọng như quy hoạch các trường trung cấp nghề, cao đẳng nghề theo cách làm thông thường hiện nay. Quy hoạch mạng lưới các cơ sở đào tạo nghề qua mạng dựa vào các yếu tố như:

+ Nhu cầu về đào tạo nghề và năng lực đào tạo của hệ thống đào tạo nghề hiện nay.

+ Xu hướng phát triển khoa học công nghệ (công nghệ mạng, công nghệ đào tạo...);

+ Các ưu tiên của Nhà nước trong việc phát triển đào tạo nghề qua mạng;

+ Nguồn lực đầu tư cho đào tạo nghề qua mạng kể cả nguồn lực đầu tư của Nhà nước và của xã hội.

- Xác định mô hình tổ chức quản lí đào tạo nghề qua mạng. Khi sắp xếp bộ máy cần quan tâm tới các câu hỏi sau:

+ Quản lí đào tạo nghề qua mạng theo cách thức quản lí tập trung hay phi tập trung? Cấu trúc quản lí đào tạo như thế nào (bậc quản lí và số cơ quan quản lí)?

+ Tính độc lập trong quản lí (sự độc lập và mối liên hệ giữa các bộ phận trong tổ chức)?

- Các điều kiện đảm bảo chất lượng đào tạo nghề qua mạng bao gồm:

+ Các quy định về chuẩn giáo viên, chuẩn cơ sở vật chất và thiết bị;

+ Quy định về tài chính;

+ Các quy định về cấp văn bằng chứng chỉ;

+ Quy định về kiểm định chất lượng.

2. Đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lí

Vì vai trò của cơ sở đào tạo, của đội ngũ giáo viên và người học đã thay đổi khi triển khai e-learning, nên đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lí các cơ sở dạy nghề phải có nhận thức đầy đủ về điều này. Khi đó, họ sẽ có những đối sách thiết thực, kế hoạch cụ thể để tiếp cận với e-

learning. Vì vậy, phải có những văn bản pháp quy xác định rõ vai trò của ba đối tượng tham gia khoá đào tạo e-learning.

Trong 3 đối tượng tham gia một khoá học e-learning (giáo viên, người học, cơ sở đào tạo), thì người học và cơ sở đào tạo là có thể sẵn sàng triển khai e-learning vì:

- Người học thông thường là những người trẻ tuổi, năng động, sẵn sàng lĩnh hội các kiến thức công nghệ mới nhằm việc học của mình dễ hơn.

- Cơ sở đào tạo chủ yếu thực hiện chức năng quản lí.

Nhưng riêng đối với giáo viên, việc triển khai e-learning thực sự là một thách thức do một bộ phận giáo viên chưa hiểu bản chất và hiệu quả của e-learning. Người giáo viên thường rất thận trọng với bất kì thay đổi nào trong quá trình dạy học. Họ thường lo lắng khi phải áp dụng một công nghệ dạy học mới.

Vì vậy, giáo viên chưa sẵn sàng đối với các phương pháp và cách thức giảng dạy mới. Đồng thời họ cũng không có đủ kiến thức về tin học và ngoại ngữ để có thể tiếp cận với các chương trình và phần mềm dạy học, hoặc tự phát triển các nội dung liên quan ngành nghề đào tạo của mình.

Vì vậy để giải quyết vấn đề này, phải trả lời được câu hỏi:

- Giáo viên và lãnh đạo cơ sở dạy nghề có kiến thức cơ bản về e-learning chưa?

- Giáo viên và lãnh đạo cơ sở dạy nghề có mong muốn phát triển e-learning không?

- Những kiến thức cơ bản nào người giáo viên cần phải có để triển khai e-learning?

3. Đội ngũ phát triển e-learning

Trước hết, cần phải có một đội ngũ chuyên nghiệp phát triển các nội dung học trong khoá học e-learning. Rõ ràng, giáo viên dạy nghề không đủ trình độ và kiến thức tin học để tự có thể phát triển nội dung cho chương trình giảng dạy của mình. Do đó, mỗi cơ sở đào tạo phải thành lập một bộ phận chuyên trách đảm nhận việc phát triển e-learning trong trường mình. Tuy nhiên, điều này bị hạn chế bởi kinh phí, biên chế và các quy định về tổ chức trong các trường dạy nghề.

Nếu việc xây dựng đội ngũ phát triển e-

learning chuyên nghiệp là một vấn đề chính sách thì cần phải trả lời các câu hỏi sau:

- Trình độ tin học của cán bộ các cơ sở dạy nghề ở mức độ nào?

- Để xây dựng đội ngũ chuyên nghiệp phát triển e-learning tại trường cần những vị trí nào? Yêu cầu đối với mỗi vị trí?

- Sẽ đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ cơ sở dạy nghề như thế nào để đảm nhận được nhiệm vụ?

- Sẽ giải quyết vấn đề tổ chức, biên chế như thế nào?

- Có những tổ chức nào chuyên hoạt động trong lĩnh vực phần mềm?

- Phối hợp giữa cơ sở dạy nghề và các công ty, tổ chức phát triển phần mềm sẽ được tiến hành như thế nào khi có chủ trương phát triển e-learning?

4. Cơ sở hạ tầng

Để phát triển e-learning, cần phải có cơ sở hạ tầng về công nghệ thông tin và truyền thông đủ mạnh với các cấu phần đã được nêu ở trên. Ít nhất, cơ sở đào tạo phải có mạng máy tính nội bộ và phải có cổng nối với mạng internet và được đầu tư các phần mềm quản lí phù hợp. Đồng thời, phải có các quy định trong việc phối kết hợp giữa cơ sở dạy nghề và các tổ chức, cơ quan có chức năng truyền thông khác (đài truyền hình, đài phát thanh, các cơ quan sở hữu vệ tinh...).

Khi lập chính sách về vấn đề này, cần phải trả lời được các câu hỏi:

- Để triển khai e-learning cần phải có cơ sở hạ tầng về truyền thông và công nghệ thông tin như thế nào?

- Cơ sở hạ tầng của các cơ sở dạy nghề qua mạng thế nào? Có đáp ứng được yêu cầu không?

- Xu hướng phát triển của lĩnh vực truyền thông và công nghệ thông tin Việt Nam và trên thế giới như thế nào?

- Kinh phí cần thiết để nâng cấp cơ sở hạ tầng về truyền thông và công nghệ thông tin của các cơ sở dạy nghề là bao nhiêu?

5. Về sở hữu trí tuệ trong triển khai e-learning

Sở hữu trí tuệ được đặc biệt quan tâm khi phát triển và ứng dụng sản phẩm e-learning vì e-learning được xây dựng dựa trên các modul được số hoá và được vận hành trên các phần mềm. Vì vậy, việc sao chép các nội dung giảng dạy, sử dụng các nội dung khoá học mà không được sự cho phép của chủ sở hữu là khá dễ dàng. Mặt khác, khoá đào tạo e-learning được phát triển bởi nhiều nhóm đối tượng (người phát triển phần mềm, giáo viên, các nhà quản lí, các doanh nghiệp...), do đó vấn đề sở hữu trí tuệ cần phải được quan tâm.

Chính vì vậy, khi phát triển e-learning, cần phải trả lời các câu hỏi sau:

- Ai là người sở hữu các khoá đào tạo e-learning?
- Ai là người sử dụng lại khoá đào tạo e-learning?
- Ai thụ hưởng các khoá đào tạo e-learning?
- Các vấn đề liên quan tới tài chính khi bán lại khoá đào tạo e-learning?
- Làm cách nào giải quyết khi có vấn đề liên quan tới sở hữu các khoá đào tạo e-learning?

6. Quản lí chất lượng

Quản lí chất lượng trong e-learning là vấn đề được các cơ sở đào tạo trên toàn thế giới quan tâm. Mặc dù công nghệ tiên tiến giúp ích rất nhiều cho việc triển khai có hiệu quả các chương trình đào tạo từ xa. Nhưng do lợi nhuận, có một số cơ sở đào tạo đã tổ chức các khoá đào tạo từ xa mà không có các điều kiện cần thiết đảm bảo sự thành công của khoá đào tạo.

Các chính sách về đảm bảo chất lượng là cần thiết, tuy nhiên, các chính sách này sẽ không kiểm soát nội dung của khoá đào tạo. Chúng tập trung vào việc cung cấp các chuẩn đào tạo e-learning như thiết kế khoá học hoặc các dịch vụ trực tuyến sử dụng trong e-learning.

Để quản lí chất lượng, cần phải trả lời các câu hỏi sau:

- Đánh giá, kiểm định các khoá học e-learning như thế nào?
- Đánh giá đầu vào của học sinh tham gia khoá học e-learning như thế nào?
- Tổ chức đánh giá kiểm tra và thi cử trong e-learning như thế nào?

7. Đánh giá, kiểm tra và cấp văn bằng chứng chỉ

Thông thường, đối với việc đánh giá, kiểm tra trong e-learning, người ta thường xây dựng sẵn một ngân hàng câu hỏi, đồng thời xây dựng những bài kiểm tra trong một phạm vi thời gian nhất định. Tuy nhiên, rất khó kiểm soát được học sinh có độc lập làm bài hay không.

E-learning được tiến hành theo các modul đào tạo. Người học tự học các modul theo kế hoạch đào tạo và khả năng, điều kiện thực tế của mình.

Để làm việc này, trước hết phải trả lời được các câu hỏi sau:

- Liệu các khoá học e-learning có được xem xét như các tín chỉ trong đào tạo trường lớp thông thường hay không?
- Các chính sách nào đối với các cơ sở không được kiểm định?
- Làm thế nào để có thể đánh giá, công nhận kiến thức và kĩ năng của người học?

8. Kinh phí triển khai e-learning

Một số cơ sở đào tạo (như cơ sở đào tạo công lập) dựa vào kinh phí của nhà nước để triển khai các chương trình e-learning. Việc tính toán kinh phí cho các trường này thường dựa trên số học sinh sẽ tham gia khoá học (bình quân kinh phí/học sinh). Do đó, đối với các trường công lập, khi xem xét việc cấp kinh phí cho một khoá đào tạo e-learning, nhà nước cần phải so sánh kinh phí dành cho học sinh học e-learning với một học sinh học tại lớp học. Thông thường các kinh phí này là rất lớn do phải chi trả cả chi phí truyền thông. Vì vậy, một số nước đã áp dụng mô hình mà ở đó, Nhà nước chỉ chi trả cho việc học tại trường lớp. Còn việc học ngoài trường lớp được coi là hình thức tự học và học sinh phải chi trả.

Ngoài ra, việc ứng dụng e-learning đòi hỏi phải đầu tư thiết bị mới, đầu tư phát triển chương trình đào tạo và đào tạo bồi dưỡng đội ngũ giáo viên. Thông thường, chi phí ban đầu để đầu tư những nội dung này là rất lớn và nằm ngoài ngân sách dành cho cơ sở đào tạo.

Để phát triển e-learning, cần phải trả lời rõ ràng các câu hỏi sau:

- Ai là người tài trợ cho các khoá đào tạo và các chương trình e-learning (Nhà nước hay các cơ sở đào tạo)?

- Ai chi trả cho các kinh phí đầu tư ban đầu cho khoá đào tạo và chương trình e-learning?

- Các nguồn tài trợ cho khoá đào tạo được phân bổ thế nào?

- Nhà nước tính toán hiệu quả của đào tạo e-learning thế nào?

Vì những lí do trên, phải có chính sách về tài chính thích hợp để các cơ sở dạy nghề có thể áp dụng e-learning.

9. Học phí

Về tổng thể, các học sinh học tại các trường công lập sẽ được nhà nước bao cấp và sẽ phải trả tiền học ít hơn so với học sinh học ngoài công lập.

Đối với các khoá học e-learning, học sinh có thể học được ở bất cứ nơi nào. Như vậy, liệu các cơ sở đào tạo có thu được học phí của các học viên không?

Các cơ sở cung cấp khoá học e-learning thường tăng học phí bằng cách thu thêm tiền để trang bị thêm các công nghệ mới hoặc tăng tiền cho các tín chỉ học. Nhưng liệu khi người học trả thêm tiền, họ có được nhận dịch vụ như họ đã được hưởng nếu họ học theo hình thức trường lớp thông thường? Vì vậy, ai sẽ là người quyết định học phí và lệ phí của các khoá học e-learning? Các phòng đào tạo, từng cơ sở đào tạo hay là quy định của chính quyền?

Để giải quyết được vấn đề này, phải trả lời được các câu hỏi:

- Các cơ sở đào tạo thu tiền để làm gì?

- Có những loại lệ phí nào cho khoá học e-learning?

- Người học e-learning trả tiền cho những dịch vụ gì?

- Liệu các cơ sở đào tạo có sử dụng các khoản thu để cung cấp dịch vụ cho các học sinh theo học e-learning hay không?

V. Kết luận

Với một hình thức đào tạo mới như e-learning, chắc chắn phải qua một giai đoạn thử

nhằm. Tuy nhiên, khi thử nghiệm, chúng ta cần nghiên cứu kinh nghiệm của các nước đã áp dụng và triển khai e-learning nhằm rút ngắn thời gian và nguồn lực.

Nghiên cứu về các nội dung quản lí nhà nước để phát triển e-learning là một trong những hoạt động cần thực hiện trong giai đoạn đầu phát triển e-learning ở nước ta. Bài viết này mới chỉ nêu những câu hỏi cơ bản liên quan tới các yếu tố cốt lõi đảm bảo để triển khai e-learning trong lĩnh vực dạy nghề. Để trả lời toàn bộ câu hỏi trên cần có những nghiên cứu chuyên đề sâu hơn trong những điều kiện cụ thể khác nhau.

Hi vọng rằng e-learning sẽ tiếp tục nhận được sự quan tâm thoả đáng của các cơ quan quản lí, các cơ sở đào tạo nghề và sẽ góp phần đạt được mục tiêu của Đảng và nhà nước đặt ra cho giáo dục và đào tạo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. BBIB, E-learning in Europe Results and Recommendations, 2003
2. B.Bruns, P.Gajewski, Multimediales Lernen im Netz, 3 Auflage, Springer, Berlin, 2002.
3. Mark Nichols, A theory for E-learning, Palmersten North, New Zealand, 2003.
4. U. Dittler, E-learning, 2 Auflage, Oldenbourg Verlag, Munchen, 2003.
5. Ủy ban về giáo dục dựa trên công nghệ mạng, Báo cáo năm 2000 gửi Tổng thống và Quốc hội Hợp chủng quốc Hoà kì, Washinhton DC, 2000.
6. Tergan S-O, Lernen mit multimedia/hypermedia. In: Proqua, Technologieberatungsstelle des DGB Hessen (ed) Bewertung von multimedialen Unternehmen. Dokumentation der expertinnentagung „Bewertung von CBT's fuer den Einsatz in KMU“ am 2. Dezember 1997 in Kassel, Kassel, 1998.
7. Heinz Mandl, Hans Gruber und Alexander renkl, Situiertes Lernen in multimedialen Lernumgebungen, in: Ising L J, Klimsa(ed) information und Lernen mit Multimedia, 2 ueber. Auflage, Psychologie Verlages Union, Wenheim, 2002.

SUMMARY

The article addresses concepts, basic contents which should be clarified when studying on-line vocational training as well as questions to be answered when applying e-learning in vocational education.